

Lausuntopyyntö selvityksestä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustustoiminnan edellytyksistä ja linjauksista

Yhteenveto

Erityisasiantuntija
Anne Väisänen, STEA

2025

Yleistä lausuntopyynnöstä

- Lausuntopyyntö koski selvityshenkilö Mika Pyykön selvitystä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustustoiminnan edellytyksistä ja linjauksista.
- Lausuntoaika oli 14.-31.1.2025
- 308 lausuntoa (15 % muilta kuin järjestöiltä, n. 75 % avustuksen saajia)
- Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/1463/2025

Pääasialliset johtopäätökset 1/3

Vaihtoehtoisia malleja ei kannatettu

- Mallien vertailua pidettiin mahdottomana, koska ne on esitelty epätasapuolisesti.
- Teemojen nähtiin olevan osittain päällekkäisiä ja toisaalta rajaavan ulkopuolelle useita ryhmiä.
- Teemojen aikajänteen nähtiin murentavan pitkäjänteisen työn edellytyksiä.
- Vaikuttavuuden tai tuloksellisuuden peruslähtökohtaa kannatettiin, kunhan toimintatapa ei lisäisi hallinnollista taakkaa.
- Mallin käyttöönoton vaikutuksia ei ole arvioitu ja siksi aikataulu on liian tiukka.
- Malli ei anna ratkaisuja siihen, miten leikkaukset kohdentuvat.
- Monet järjestötoimijat näkivät, että STM:n neuvottelukunnan malli tulisi ottaa kehittämisen pohjaksi.

Pääasialliset johtopäätökset 2/3

Selvityksen ei nähty olevan linjassa lainsäädännön ja muun valtionavustustoimintaa kehittävän työn kanssa

- Selvityksen ei nähty olevan linjassa avustuksia ohjaavan lainsäädännön kanssa. Sen nähtiin tulkitsevan lainsäädäntöä hyvin kapeasti.
- Selvityksen ei nähty huomioivan kansalaisyhteiskunnan merkitystä turvallisuudelle, yhteisöllisyydelle, osallisuudelle, tasa-arvon toteutumiselle ja yhdenvertaisuudelle.
- Selvityksen ehdotusten ei nähty olevan linjassa muun kansallisen valtionavustusten kehittämistyön, kuten kansalaisjärjestöstrategian, kanssa.

Pääasialliset johtopäätökset 3/3

Selvityksen ehdotusten koettiin vaarantavan järjestötyön perusteita.

- Selvityksen ehdotukset lisäisivät ylhäältä alas suuntautuvaa ohjausta.
- Selvitys kaventaa sekä järjestökentän että hyvinvointialueiden autonomiaa ja kansalaisten äänen kuulumista siitä, miten ihmisten hyvinvointia tulisi edistää.
- Avustusten siirtoa hyvinvointialueilta STEAlle ei kannatettu, eikä A-mallin muutoinkaan koettu tunnistavan alueellisia ja paikallisia erityispiirteitä.
- Selvitys kaventaa avustetun järjestölähtöisen auttamistyön kenttää, eikä se tunnista järjestökentän moninaisuutta.
- Selvitys ei huomioi järjestöjen toimintaa eriarvoistumiskehityksen vastavoimana ja hyvien väestösuhteiden vahvistajana.
- Osan selvityksen ehdotuksista nähtiin lisäävän hallinnollista kuormaa.

Ideat, joita pääsääntöisesti puolletaan

Hallinnollisen taakan keventäminen

- AUP-rajan nosto (tilintarkastajan raportti avustusten käytöstä tilikauden aikana)
- Avustusten myöntäminen 3 vuodeksi kerrallaan
- Tuloksellisuus- ja vuosiselvitysten yhdistäminen ja raportointi vain 2 vuoden välein
- Yleisavustuspainotteisuus

Rahoituspohjan laajentaminen

- Lahjoitusten verovähennysoikeuden laajennus
- Varainhankinnan kulujen kattaminen yleisavustuksella
- Eri avustusten (STEA, TE-määräraha, EU-rahast) synergian vahvistaminen ja hakuaikataulujen yhtenäistäminen
- Avustuksen käyttö omavastuuosuuksiin

Ideat, joita pääsääntöisesti puolletaan

Avustuskohteisiin liittyvät ideat

- Hankeavustusten teemapohjaiset haut
- Paikka auki -ohjelmasta luopuminen
- Tuloksellisuudeltaan heikkojen kohteiden alas ajaminen
- Rajapintakohteiden avustamisen lopettaminen (korvaava rahoitus varmistettava)

Muut

- Avustuksen saajan itsenäisyys tehdä muutoksia myönnetyn avustuksen sisällä toiminnan tavoitteen, käyttötarkoituksen ja talousarvion puitteissa
- Järjestöjen yhteistoiminnan kehittäminen ja edistäminen
- Vaikuttavuusperustaisuuden vahvistaminen
- opinnäytetyö- ja työharjoitteluyhteistyö oppilaitosten kanssa

Ideat, joita pääsääntöisesti ei puolleta

Avustuslajeihin liittyvät rajoitukset

- Kohdennettujen toiminta-avustusten määrän rajaaminen
- yleisavustusten roolin/määrän supistaminen
- Hankeavustusten sitominen vain hallitusohjelmaan

Alueelliset rajoitukset

- Valtakunnallisen toiminnan priorisointi
- Paikallisen toiminnan rahoittamisen lopettaminen / 35 000 henkilön vähimmäisvaatimus paikallisen toiminnan rahoituksen edellytyksenä

Ideat, joita pääsääntöisesti ei puolleta

Avustetun toiminnan sisällön rajoitukset

- ylhäältä määritellyt teemakokonaisuudet
- Yhteisten mittareiden määrittely näin moninaiseen toimintaan
- Oikeudellisen neuvonnan, työllisyyttä edistävän toiminnan, tutkimuksen ja harmaan vyöhykkeen toimintojen karsiminen

Muut

- Varallisuusehtojen tiukennus
- Järjestöjen yhdistymiset ilman aitoa tahtotilaa
- SIB-malli (The Social Impact Bond)
- STEAn nykyisen roolin ja tehtäväkentän laajentaminen

Hyvinvointialueiden näkemykset

- Lausunnon antoi 20 hyvinvointialuetta.
- 2/20 hv-aluetta kannatti A-mallia, muut eivät valinneet kumpaakaan.
- Yksikään hv-alue ei nähnyt teemojen prioriteettijärjestykseen asettamista tarkoituksenmukaiseksi.
- Teemat nähtiin liian ylätasoisina ja geneerisinä ja useiden tärkeiden teemojen koettiin puuttuvan.
- Yksikään hv-alue ei kannattanut ehdotusta järjestöavustusten siirrosta hv-alueilta STEAn hallinnoitavaksi. Myös VM näki tämän ongelmallisena.
- Vaikuttavuusperustaisuutta ja yhteistyötä alueiden ja järjestöjen välillä kannatettiin.

Lausuntopyynnössä esitetyt kysymykset

1. Raportissa ehdotetaan avustustoiminnan uudistamista kahdella vaihtoehtoisella mallilla. Kumpi malleista soveltuu mielestänne paremmin uudistuksen lähtökohdaksi?

- A - Tasapainoinen tulevaisuus, perustelu
- B - Muutokseen sopeuttaminen, perustelu
- Ei kumpikaan yllä mainituista, perustelu

Lausuntopyynnössä esitetyt kysymykset

2. Selvityshenkilön raportissa esitetystä Tasapainoinen tulevaisuus- avustusmallissa avustuksia kohdennettaisiin viidelle teema-alueelle, jotka liittyvät yhteiskunnan keskeisiin haasteisiin, joihin liittyvään toimintaan tulisi jatkossa kohdentaa STEA-avustuksia. Teemat liittyvät suomalaisen yhteiskunnan keskeisiin haasteisiin, kuten ikärakenteen muutokseen ja kansansairauksiin. Kappaleessa 4.1 esitetyt teemat ovat:

- lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääminen
- ikääntyneiden toimintakyvyn tukeminen
- mielenterveyden edistäminen
- yksinäisyyden vähentäminen ja osallisuuden vahvistaminen
- väestöterveyden edistäminen ja kansansairauksien ehkäisy)

Ovatko esitetyt teemat edustamasi organisaation näkökulmasta perusteltuja?

Lausuntopyynnössä esitetyt kysymykset

3. Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä)

- Lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääminen
- Ikääntyneiden toimintakyvyn tukeminen
- Mielen terveyden edistäminen
- Yksinäisyyden vähentäminen ja osallisuuden vahvistaminen
- Väestöterveyden edistäminen ja kansansairauksien ehkäisy

Lausuntopyynnössä esitetyt kysymykset

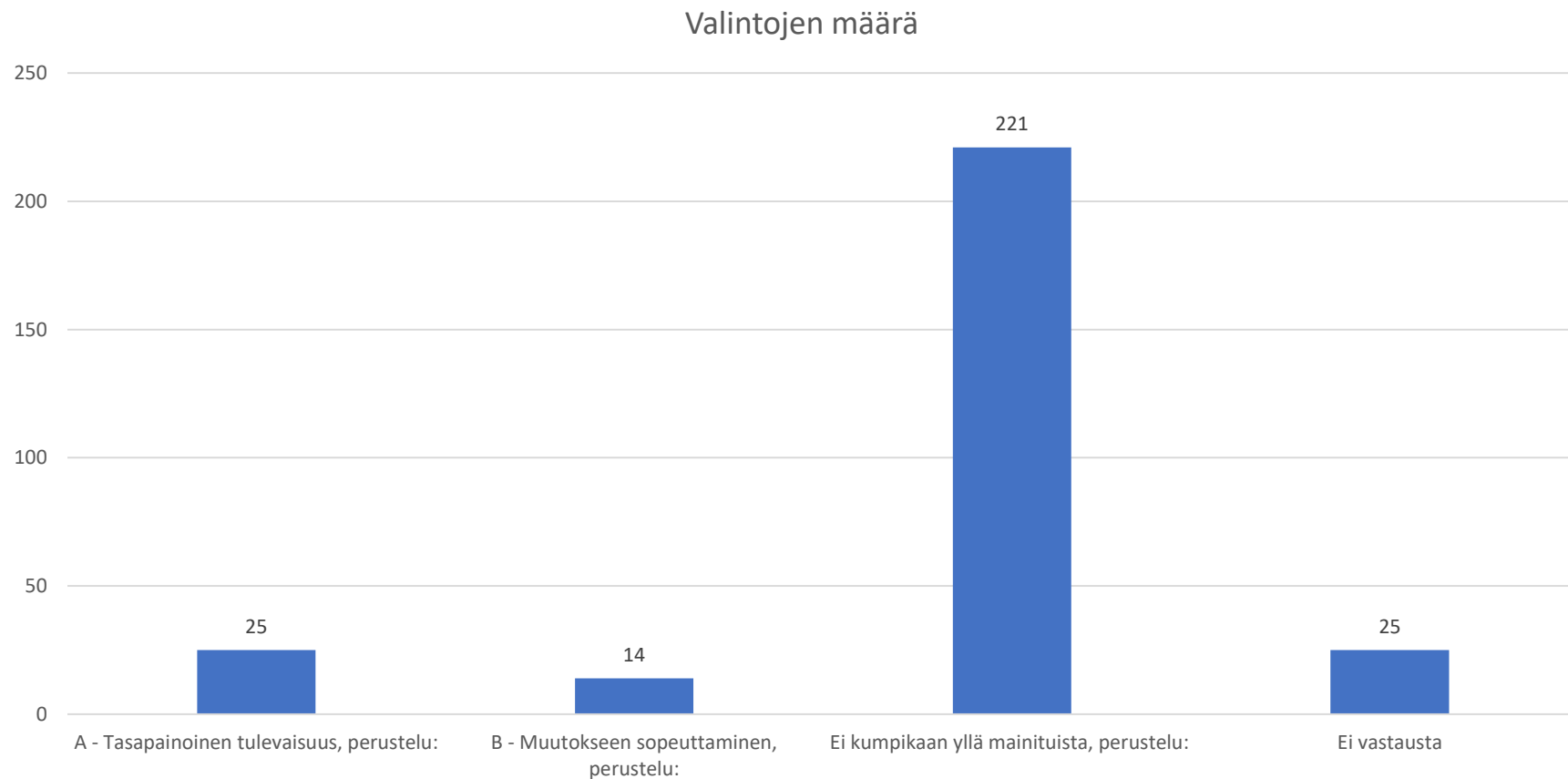
4. Selvityshenkilön raportissa on esitetty kappaleessa 4.1.3., että järjestöjen toiminnan alueellisia hyödyntämismahdollisuuksia voitaisiin lisätä ja hallinnollista taakkaa keventää siirtämällä hyvinvointialueiden järjestöavustukset STEAn hallinnoitavaksi. Kannatatteko ehdotusta järjestöavustusten siirtämisestä hyvinvointialueilta STEA-avustuksiksi?

- kyllä, perustelu (ei pakollinen)
- ei, perustelu (ei pakollinen)

5. Kappaleessa 4.1.1.6 selvityshenkilö on esittänyt tapoja, joilla teemoja olisi mahdollista työstää edelleen siten, että STEAlla on alkuvaiheessa merkittävä rooli. Miten mielestänne mahdolliset muut teemat tulisi määritellä?

6. Muita huomioitanne raportista

1. Raportissa ehdotetaan avustustoiminnan uudistamista kahdella vaihtoehtoisella mallilla. Kumpi malleista soveltuu mielestänne paremmin uudistuksen lähtökohdaksi?

Perustelut 1/3

1. Suurin osa vastaajista ei kannattanut kumpaakaan ehdotetuista malleista. Syitä:

- Vaihtoehdot oli esitelty epätasapainoisesti.
- Erityisen haavoittuvien kohderyhmien tarpeita ei ollut huomioitu.
- Selvityksen nähtiin tulkitsevan liian kapeasti esimerkiksi osallisuutta ja sosiaalista hyvinvointia sekä keskittyvän liiaksi terveyteen ja ennaltaehkäisyyn.
- Järjestöjen autonomian koettiin kaventuvan.
- Vaikutusten arviointi ja perustelut raportissa tehdyille valinnoille (esim. teemat, prosenttiosuudet) ovat puutteellisia.
- Aikataulu oli liian tiukka.
- Selvityksen nähtiin olevan ristiriidassa muun valtionavustuskehittämisen kanssa.

Perustelut 2/3

2. A-mallin puolella olevat näkivät valittujen teemojen olevan tärkeitä ja kuvaavan yhteiskunnan suuria haasteita. Ilmiölähtöisyys, verkostomainen yhteistyö ja vaikuttavuus mainittiin mallin etuina.

- Keskushallinnon edustajat näkivät A-mallin teemaperustaisuuden mahdollistavan pitkäjänteisyyttä, kun taas muut lausujat näkivät mallin hankkeistavan järjestötyötä.
- Vain 2 hyvinvointialuetta kannatti A-mallia.

3. A-mallin haasteena nähtiin pitkäjänteisyyden puute, siilomaisuus sekä monien tärkeiden teemojen puuttuminen. Sen nähtiin rajoittavan järjestöjen ja hyvinvointialueiden mahdollisuuksia reagoida ajankohtaisiin haasteisiin. Malli nähtiin raskaana ja kalliina toteuttaa ja sen arvioitiin lisäävän hallinnollista taakkaa.

4. Molemmissa malleissa tärkeäksi nähtiin yhteistyön tehostaminen.

Perustelut 3/3

3. A-mallin haasteena nähtiin pitkäjänteisyyden puute, siilomaisuus sekä monien tärkeiden teemojen puuttuminen. Sen nähtiin rajoittavan järjestöjen ja hyvinvointialueiden mahdollisuuksia reagoida ajankohtaisiin haasteisiin. Malli nähtiin raskaana ja kalliina toteuttaa ja sen arvioitiin lisäävän hallinnollista taakkaa.

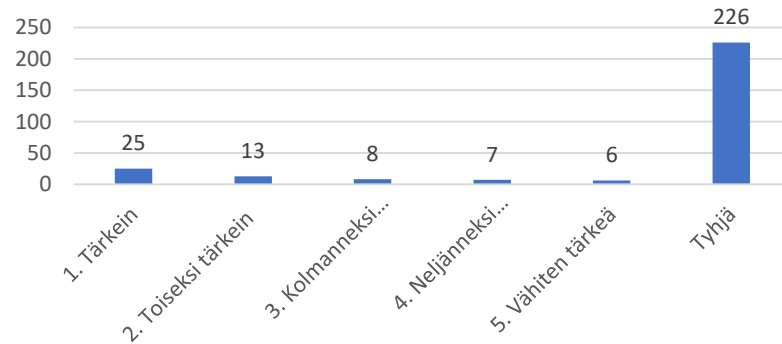
4. Molemmissa malleissa tärkeäksi nähtiin yhteistyön tehostaminen.

2. Ovatko esitetyt teemat edustamasi organisaation näkökulmasta perusteltuja?

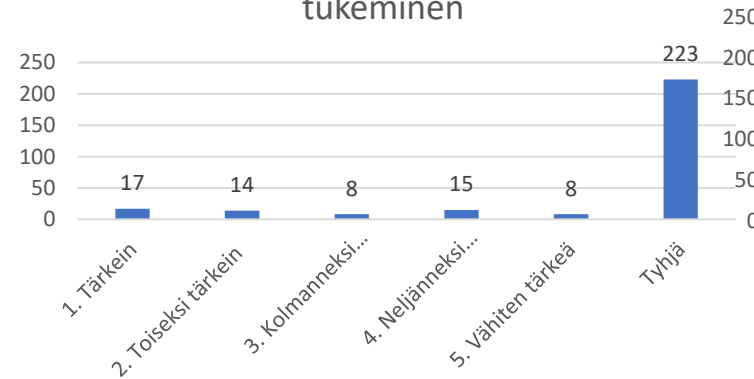
- Esitettyjä teemoja pidettiin tärkeinä, mutta teemaperustaisen työn ei koettu huomioivan
 - riittävän laajalti tukea tarvitsevia väestöryhmiä ja heidän tarpeitaan sekä
 - sosiaalisten ongelmien monimutkaisuutta ja laajuutta.
- Teemamalli aiheuttaisi järjestöjen toiminnan pirstaloitumista tai rajoittaisi sitä luonnottomalla tavalla, kun toiminta kohdentuisi eri teemoihin.
- Valikoidut teemat ovat osittain päällekkäisiä ja niissä sekoittuu ilmiölähtöisyys ja kohderyhmälähtöisyys.

3. Arvionne teema-alueiden tärkeydestä asteikolla 1-5 (1= tärkein, 5 = vähiten tärkeä)

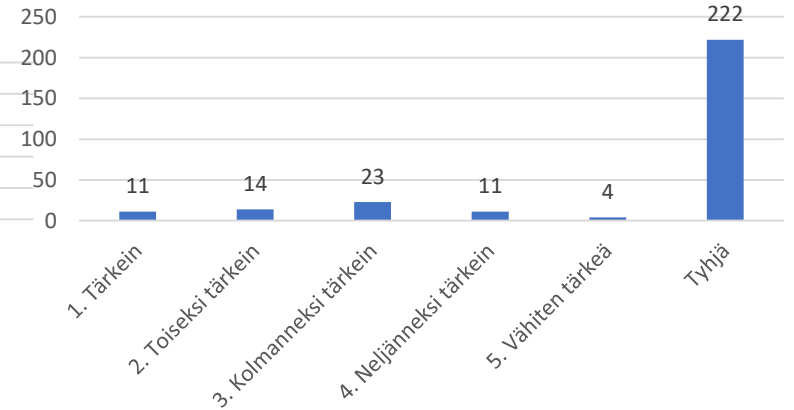
A) Lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin lisääminen

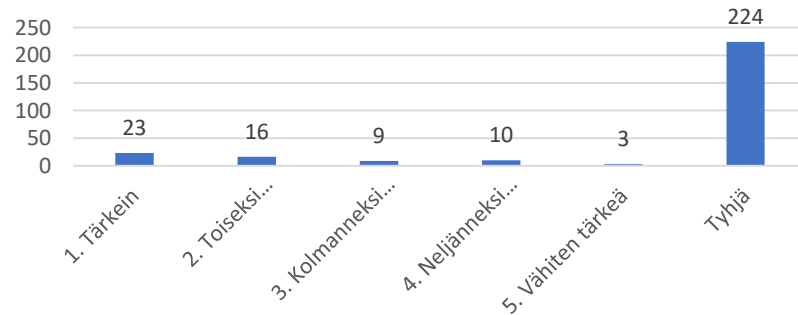
B) Ikääntyneiden toimintakyvyn tukeminen

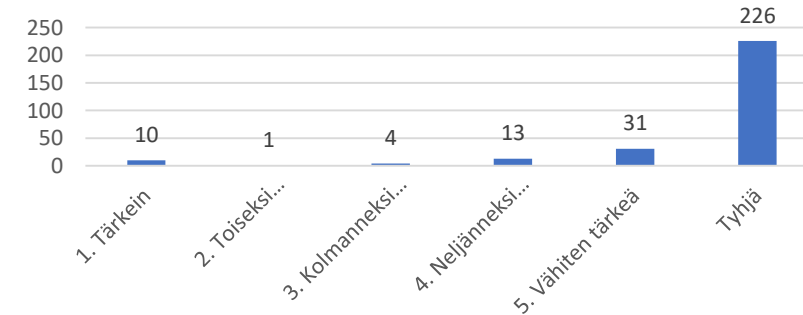
C) Mielenterveyden edistäminen

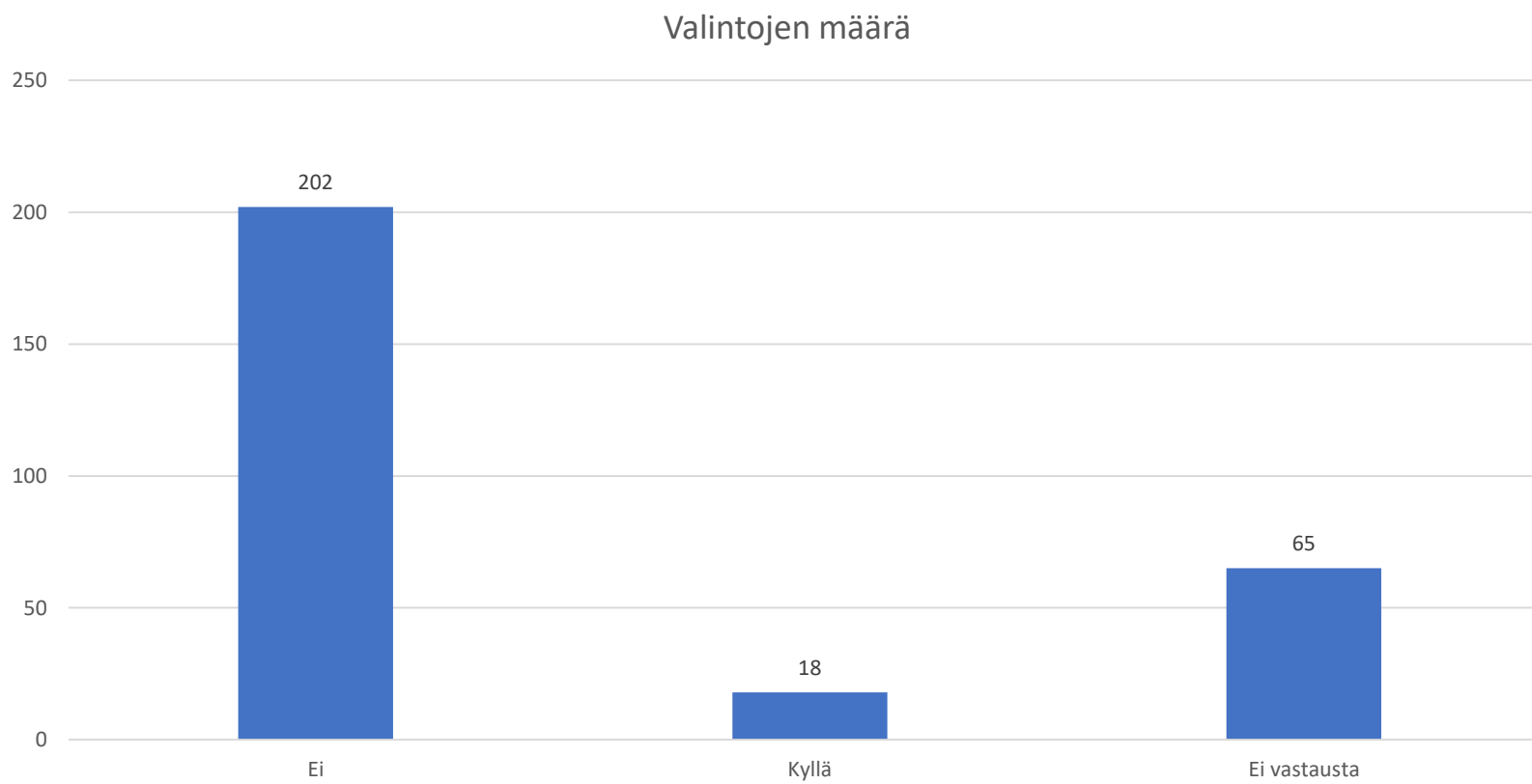
D) Yksinäisyyden vähentäminen ja osallisuuden vahvistaminen

E) Väestöterveyden edistäminen ja kansansairauksien ehkäisy

4. (...) Kannatatteko ehdotusta järjestöavustusten siirtämisestä hyvinvointialueille STEA-avustuksiksi?

4. Avustusten siirto hyvinvointialueilta STEAlle

- Pääsääntöisesti ajatusta avustusten siirrosta vastustettiin.

Perusteluja puolesta:

- Yksittäiset vastaajat kokivat, että siirto voisi yhtenäistää käytäntöjä.

Perusteluja vastaan:

- Muutos ei tuottaisi mitään lisäarvoa ja avustusten keskittäminen STEAlle lisäisi hallinnollista taakkaa eikä edistä aktiivista kansalaisyhteiskuntaa alueellisella/paikallisella tasolla.
- Ehdotus heikentäisi alueellista päätösvaltaa ja hyvinvointialueiden demokratiaroolia.
- Ehdotus haittaisi järjestöjen ja hyvinvointialueiden yhteistyötä.
- Hyvinvointialueilla nähtiin olevan paremmat edellytykset tunnistaa ja reagoida paikallisiin tarpeisiin.
- Kuntien (avustusten) rooli jää epäselväksi.
- Yksikään hyvinvointialue ei ole ilmaissut selvityshenkilölle, että järjestöjen avustaminen olisi tehtävä, josta nähtäisiin tarkoituksenmukaiseksi luopua.

5. Miten avustettavat teemat tulee määritellä jatkossa?

- **Yhteistyö:** Teemojen määrittelyssä tulee tehdä tiivistä yhteistyötä järjestöjen, STEAn ja muiden sidosryhmien kanssa.
- **Järjestöjen osallistuminen:** Teemojen määrittelyssä tulee hyödyntää järjestöjen asiantuntemusta ja käytännön kokemusta.
- **Laajuus ja joustavuus:** Teemojen tulee olla riittävän laajoja ja joustavia, jotta ne eivät rajoita järjestöjen toimintaa ja mahdollisuuksia reagoida ajankohtaisiin ilmiöihin liikaa.
- **Tarvelähtöisyys:** Teemojen määrittelyssä tulee huomioida kohderyhmien tarpeet, järjestöjen toiminnan tarvelähtöisyys sekä paikalliset erityispiirteet.
- **Moninaisuus:** Teemojen tulee huomioida yhteiskunnan moninaisuus ja erilaiset väestöryhmät.
- **Pitkäjänteisyys:** Teemojen tulee mahdollistaa järjestöjen pitkäjänteinen työ ja toiminnan jatkuvuus.
- **Innovatiivisuus:** Teemojen tulee tukea järjestöjen kykyä innovoida ja kehittää uusia ratkaisuja.